

«КОСМИЧКИ ЦВЕТ» ПОЕЗИЈЕ II

НИКОЛА ЦВЕТКОВИЋ

Филозофски факултет у Косовској Митровици, Србија
E-mail: nikolacvetkovic7@hotmail.com

Резиме. У неколико прилога разматрана је вишеслојност васионске симболике у лирским остварењима појединих савремених српских песника: Бојана Кандић, Милан С. Димитријевић, Миодраг Петровић, Нина Димитријевић, Светолик Станковић, Смиљана Ђуровић, Томислав Петровић, Никола Цветковић. Акцент се ставља на вишезначност васионских ентитета.

Кључне речи: Астрономија у култури, астрономија и лирика, космички мотиви: симболика

СМЕЛА И ОРИГИНАЛНА МЕТАФОРИКА БОЈАНЕ КАНДИЋ

Бојана Кандић је за једну од својих песама изабрала глаголску именицу *Свитање*, у значењу *свањивати*, *зорити се*, *данити се*. У првом стиху фигуративно помиње *светлуцаву ноћ* што одсијава сабљама које су симбол моћи и снаге, али и светлости и бљеска, пошто оштрица сјаји. Некада давно се говорило да су светле сабље и мачеви одломак Крста светлости. У неким источним традицијама свети мач и сабља долазе из бљеска. Та светлуцава прекосмогонијска ноћ „кришкама страха храни лице магле“¹. Магла је

¹ Исписујући ове и потоње редове у *Аутопоетичком*, дана 13.08.2017 забележио: Приликом писања о универзалној космичкој симболици, увек изнова консултујем одговарајуће речнике, јер у језику вазда проналазим нешто ново у конотацији, а пружа ми се прилика и за слојевитије преплитање појединости из сложене и одговарајуће лексикографије, где речи и њихово узајамно повезивање, значење добија сопствену тежину и вредност. Бираном симболиком у астро-поезији постиже се сугестивност.

Недомисли, истога дана: Оптерећена свест и несвесно, у којима је подоста тога наслеђено, каткад нам не допушта да подигнемо главу изнад површине глибавих ситуација па са тим неодређеним, можда и несазнатљивим теретом тонемо испод сопственог нивоа, у слутње и сомнабулности, у свет спољних и унутрашњих неприлика.

симбол мешавине зрака, воде и ватре и као таква претходи свакој конзистенцији.² У поетским визијама лице, у васељенском смислу, представља разнолике видове елементарних моћи, подвига, а у теолошком комбинацију разних божанстава.³

Пребледело небо, као део васељене, поетеси отвара очи, које су вазда повезане са светлошћу и „прозорљивошћу“⁴, а према Платону, оне су „најсоларнији инструмент“. Око као орган вида и симбол интелектуалног опажања⁵ „леди мисли и изједа сећања“, што чине да се буде прозорљив у свакој прилици.

Разбеснели ветар који, по словенским веровањима, борави на далеким тајанственим и недомашним местима⁶, „ишчупа реку/и лишћем покри њене суве кости“. Суве кости реке, парадоксално, оличавају незаторљив животни принцип⁷, крепкост и суштаство. То поетеси даје за право да узвикне:

„Одричем се храбрости!“

Одрицање од храбрости је овде условљено разуђеном свешћу да она заслепи пред опасностима и неприликама разне врсте.

Засићена тривијалном свакодневицом, што протиче сасвим једнолично и без икаквих промена, у последњем стиху констатује:

„Свиће још један дан с којим не знам шта ћу“

Када не знамо шта ћемо са надолазећим даном, са рушевном свакидашњицом, догађа се болно пустошење душе и западање у очајање, коме се песнички субјект свим бићем противставља.

И песма *Починак* саздана је у сличном тону и духу, са нешто изразитијим метафоричким значењима, у неколико различитим од песме *Оклопник*, чак и у формално структуралном погледу. Стилске фигуре, метафорика и симболика се доследно граде, па им је сликовитост приближна. *Разбеснели ветар* из песме *Свитања*, овде смењује антропоморфно згурени поветарац, у трагању за *нерођеним сузама*. Тамо је присутна *ишчупана река*, а овде у *Починку* река је окована *рогатим сенкама*, које су вишезначне и поетски спретно уткане.⁸

² Ж. Шевалије – А. Гербран, *Ријечник симбола – митови, сни, обичаји, гесте, облици, ликови, боје, бројеви*, Загреб, 1987, стр. 378.

³ Ц. К. Купер, *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*, стр. 92.

⁴ Ханс Бидерман, *Речник симбола*, стр. 262.

⁵ Ж. Шевалије – А. Гербран, *Ријечник симбола*, стр. 450.

⁶ *Словенска митологија* – Енциклопедијски речник, стр. 76.

⁷ Ц. К. Купер, *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*, стр. 72.

⁸ Приводећи крају овај запис о Бојани Кандић, у *Аутопоетичком* IX 29.09.2017, записано: Где се налази дубља мотивација побуде и разлози да се већ дуже време списатељски бавим појединим песама другоразредних и трећеразредних

Стихови, на које смо скренули пажњу, откривају стваралачке потенцијале младе поетесе и обећавају будуће плодотворно стваралаштво.

СВИТАЊЕ

Светлуцава ноћ сабљама се хвали.
Кришкама страха храни лице магле.
Пребледело небо отвара ми очи,
леди мисли и изједа сећања.

Разбеснели ветар ишчупа реку
и лишћем покри њене суве кости.
Одричем се храбрости!
Свиће још један дан с којим не знам шта ћу.

ОКЛОПНИК

Ходао је гласно, збуњујући хладне сени.
И уздрхтала папрат
и неспретна судба,
угађале су му мирисом.

Није стрепео бујице сплавара туге...
Читао је из мермера.
Прозебла, обешеног носа
и ноћ му је пружала руке.

Као паукови на тамном небу
сијали су његови оживљени.
Окачио их је о срп.
Обамреће у загрљају звезда.

песника, којима и сам припадам? Да ли су разлози можда у показивању да сам још увек *субјект стваралачке активности*, делатно присутан у промишљању стваралаштва пријатеља? Или је у питању нешто друго, на пример, бекство од финализације онога што ми је много важније, па ме том *важношћу* – блокира ?!

У **Недомислима**, истога дана, забележио: Изгледа да сам све мање способан за студијски рад и сарадњу са М. С. Димитријевићем, када сам превидео да напишем апстракт за три прилога, са кључним речима. Самосвест, која се о томе кристалише, као да је малчице оправдавајуће утешна што је парадокс супротан уобичајености и искуству, али ипак тужно истинит. Ово је један од неславних доказа како није сасвим замрло промишљање онога што пискарам.

Н. ЦВЕТКОВИЋ

ЛЕШИНАРА ЗОВ

Искривљене звезде заборавише сјај.
Скровишта немих убиле су траг.
Урушише град распараних сени.

Измиче ноћ сујетног гласа.
Кажњена ловишта гладна,
уздахом сечива мењају страст.

Стрвинара вапај покрену крај,
тело у телу изгуби моћ
и безданом се разли дан.

ПОЧИНАК

Згурени поветарац препун лешинара
трага за нерођеним сузама...

Прашњавих леђа тумара мочваром
неспретно просипајући утробу растиња.

Окован реком рогатих сенки,
резбари зараслу лобању сабље.

Усидри се путниче крај орлових ноктију,
на последњу причест пред велике суше.

ДРУГИ О ПЕСМАМА М. С. ДИМИТРИЈЕВИЋА

О књизи *Песме* М. С. Димитријевића, до сада је писано у неколико махова; пре свих, проф. др Првослав Ралић, писац предговора *Поезија која пати и радује се чуду космоса и људи*, у поменутој књизи,⁹ потом Славица Гароња Радованац¹⁰ у часопису *Наше Стварање*, у скраћеној верзији, са

⁹ Првослав Ралић (1937-2003) филозоф, песник, есејиста и професор универзитета; поред студија из области филозофије, етике, естетике, аксиологије и културне антропологије, успешно се бавио и песничким радом.

¹⁰ Славица Гароња Радованац (1957, Београд) прозни писац, песник и научник, докторирала је из области народне књижевности (2004), на Филолошком факултету у Београду. У романсијерском првенцу *Под Месечевим луком* (1992) обрађује причу о драматичном насиљу и љубави. Поред тога, пише романе, кратку прозу, приповетке и поезију а објављује и изворне фолклорне творевине из Западне Славоније. У

редакторским интервенцијама тадашњег уредника Димитрија Тасића; целовит текст касније, у часопису *Васиона*. Аутор овог записа је у Зборнику конференције *Развој астрономије код Срба V* објавио осврт: *Песничка слика космоса у поезији Милана С. Димитријевића*.¹¹

Славица Гароња Радованац започиње осврт на Димитријевићеву збирку *Песме* (2003)¹² у духу онога што смо овде изабрали за мото. И доиста, многи наши даровити књижевници, били су и познати, чувени научници, лекари, математичари, правници...

Она, пре свих, истиче Милутина Миланковића чија уметничко-мемоарска проза (*Успомене, доживљаји и сазнања*) о којој ванредно студијски пише¹³ није довољно позната, па ни афирмисана. Миланковић, заједно са Теслом и Ђорђем Станојевићем, чијим се делима Димитријевић бавио, истински су му узор који стваралачки настоји да следи. И Славица Гароња Радованац сматра да су међу научницима скоро увек били најуспешнији они који су се и сами узгред и успут бавили неком уметношћу. Па то примењује и на „случај“ Димитријевића за кога истиче да је *астроном светског гласа* (подвукао Н. Ц.), који је после објављивања песама у књижевној периодици, публиковао збирку *Песме*. И одмах потом износи претпоставку да је вероватно то назови расколно, јеретичко „двоверје“ (и наука, и уметност/поезија) учинило да се Димитријевић релативно касно оглашава и јавља као песник. Додајмо овде да је уметност у извесном смислу свеземаљска сестра и посестрима науке и духовности; ко има срца и душе да је разазна и чује, биће ваздигнут и лирски одуховљен.

Форма Димитријевићевог слободног стиха и његов ритам су углавном самерљиви и динамично се мењају од једне до друге песничке целине. А њихова *раскинута форма*, (С. Гароња Радованац), на микро и макро плану, у најбољим цикличним захватима, приближава се поетичном облику. Присутно је, а понегде и доминантно, надахнуће хеленском цивилизацијом, донекле поетиком и естетиком, уз истанчан смисао за хеленску меру и самерљивост. Славица Радованац добро уочава Миланову инспирацију и узор делимично преузете из античке књижевности, као што су митски елементи и понешто хомерско, попут рујнопрсте зоре. То, поред осталог, произилази и из темељног класичног образовања, повезаног са Старом Грчком и Римом, али и изворним смислом за модерно схватање уметности и савремене ововремске концепције. Ту она препознаје извесне духовне сродности са модерним грчким мотивима песника Константина Кавафија, а код нас са Петром

новије време посебно се истичу *Народне приче са Папука* (1996), *Антологија српске народне лирско-епске поезије Војне Крајине* (2000), *Српско усмено поетско наслеђе Војне Крајине у записима 18, 19. и 20. века* (2008).

¹¹ Београд, 2009, стр. 635-652.

¹² Славица Гароња Радованац, *Поезија хармоније и античке мере*, „Васиона“, 2006, бр. 2–3.

¹³ Славица Гароња Радованац, *Књижевно дело Милутина Миланковића*, Зборник радова Конференције *Развој астрономије код Срба VII*, стр. 1111-1124.

Цветковићем, што је, чини се, мало усиљено. О хомерском упливу несумњиво сведоче поједини стихови из песме „Острво“, поготову ови:

„Рујнопрстаста зора показала нам је острво
Црни млаз воде пресечен жубором храстова“.

Песничка школа Миодрага Павловића, коју је похађао почетком 70-тих година прошлог века, и читава Павловићева рефлексивна лирика са паганским и средњовековним мотивима и симболиком, публикована приближно у то време, могла је посредно упливисати на тада младог и понесеног песника Димитријевића. Пажљивије компаративно истраживање и упоредно преиспитивање стихова из првог и осталих циклуса, могло би посведочити ову нашу претпоставку. А занимљиво би било чути шта и сам песник, мемоарски, о томе може да каже:

- Тада сам набавио Павловићеву књижицу *Скитија* и једну врсту укориченог сепарата са насловом *Нова скитија*, а песме у њима су ми се изузетно допале, па сам их радо прочитавао и промишљао... Могу да кажем да сам управо у то време, у једну свеску бележио песме које су ми се изузетно свиђале и одјекивале у мени. Ту су, поред осталих, биле уписане и песме Миодрага Павловића, Васка Попе, Ивана В. Лалића, Милорада Павића, Осипа Манделштама, Гарсија Лорке и других. Поменути свеску још увек чувам.

Славица Гароња Радованац је лепо запазила урбане мотиве у Димитријевићевој поезији. Они су делимично условљени и тиме што је наш песник дете града и „собно дете“, како понекад каже, имајући у виду неколике градске средине у којима је интензивно живео и одрастао. То је вероватно имало знатног одјека и на формирање песничке личности. У том погледу наш песник на оригиналан и модеран начин наставља понешто од прилично богате традиције наше грађанске поезије, у једном донекле новом и измењеном виду.

Димитријевић проживљено и сугестивно пева о граду; поменимо песму „Град“, а у уметничко-естетском погледу посебно се истиче „На развалинама града“. С подоста разлога Гароња Радованац ову песму издваја као антологијску; у њој су, и према нашем мишљењу, сажете онајбоље особине Милановог песничког стваралаштва: спој традиције и модерности, пренет животворно фолклорним и слојевито симболичким и метафоричким. Својевремено смо, пишући о поетској слици неба у његовим стиховима, указали на богату хроматологију тог разуђеног лирско-колористичког света и на космичка значења. Код Димитријевића се сустичу *небо плаво* и *небо зелено*, у свемоћном Сунчевом озрачењу.

У осврту на други циклус *Жубор постања* Гароња Радованац доследно наставља да се бави вишезначном филозофијом почела истичући да Димитријевић продубљује своју обузетост трагањем за Истином, што је једна безмало вечна тема, како филозофије тако и поезије, а додирује и неке

аспекте посебне метафизике природе. Анаксимандер је међу првима почетак свега поставио више као неку твар, него као нешто појмовно. Код Хегела проблем почетка се заснива на уверењу да је *истина целина*, што негде у крајњој консеквенци може да додирује и Димитријевићево поетско трагање за Истином. А стих о *тражењу у ненађеном* који се наводи у средишњем делу овог текста донекле кореспондира са филозофским ставом да почетак може бити само нешто неодређено, нешто без одређења. А Лао-Це наглашава: „И небо и земља и хиљаде других ствари рођене су из постојања, само постојање рођено је из непостојања“.

У појединим песмама, а посебно у *Тражењима*, приказивач Радованац разазнаје *издизање од земаљског и налажење смисла* у просторима где ће „На сивом крају вечности / загаласати бистри прах / Свога Месеца“. Ове стихове о *тражењима* и тражитељу издвајамо и ми као посебно занимљиве и то у контексту разматрања симболике и лепоте Месеца. И при том преиспитујемо складне везе родности и бесмртности са вечношћу месеца и оригинално поређење у дочаравању слике о тражитељу, који пребире мисли „као бројанице од црног жира“ и компарацију ловишта што је „велико као разум“. Додајмо овде да су стилско-језички оба поређења умешно пронађена и афективно снажно појачавају песнички слику. Природа поредбених корелата је проистекла из изворних песничких визија самог Димитријевића које су укорене у нашој традицији, са призвуком архаике и средњовековља.

МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ

НА РАЗВАЛИНАМА ГРАДА

Каменили су ме мермером са бреговља
 Давне реке су ме китиле муљевитим облацима
 Мртво семе са млинских каменова
 Јалова земља са међаша граничника
 Урасли у псовку.
 Где су моје клисуре деспоте?
 Где су сишли моји народи?
 Разраслог у криво надахнуће
 Брда ме псују одјецима
 Развлаче ме мрави и потоци
 Чак ме и моје камење напушта
 Раздрагано протоком времена.
 Рђа појела оклопнике
 Ненашле погодбени начин постојања
 У очним дупљама ситан звер нашао лог
 Изгорео мирис паљевине.
 Где су смерни мирјани деспоте

Што пола неба озеленише
Да вичу на моје гавранове
Где ваздух, кипући вечерњим звонима
У страху од нечастивог да налеће на крошње
Где је истинолики старац да сазива
На одбрану града.

Незадовољан тумачењима
Кренуо сам да нађем наличје ветра
У жубору простора да осмислим
Склониште у себи ненађено
Да растегнем растезање тренутка
У левкастом гротлу времена
Добри људи су ме одвраћали
Натурали ми своје истине
Али брегови су разбијали звук песме
А море средоземно је тако мало у луци
Зараслој у бродовље
Истина је умирала и будила се
Лелујна као праљудске успомене
У тамним ходницима рађања
И зов откровења се претварао
У сладострасни грч вијуга

Оставио сам мочварни град у пламену
А коњи врани играли су у мени
Носили су пут бронзаног неба
Птице су ме клеле
И скривале знамења у утроби
А ја сам их гледао добронамерно
Крио сам своју праву ћуд
Јер ме је огромност болела

ИНТИМИСТИЧКА ЛИРИКА И КОСМИЧКО

Миодраг Петровић се, поред професорског рада, успешно бави песничким стваралаштвом. Објавио је две збирке песама: *Звездано коло*¹⁴ и *Звездана светлост*,¹⁵ које већ у наслову носе космичке симболе. Током

¹⁴ М. Г. Петровић, *Звездано коло*, Градина, Ниш, 1996.

¹⁵ М. Г. Петровића, *Звездана светлост*, Међународно удружење „Стил“, Београд, 2010.

постдипломских студија истраживао је елементе космичке симболике у надреализму; а у оквиру магистарског рада, поред формалних обележја српске модерне, проучава и елементе космичког у поезији најзнаменитијих представника овог покрета. У докторској дисертацији о Слободану Ракитићу, на којој ради, такође тумачи васионске ентитете.

У поезији Миодрага Петровића, поред космичких мотива о којима смо писали¹⁶ доминира интимистичка лирика монолозног типа. Оно што је дубоко лично проживео, са притајеним мислима и жељама, он саопштава присно и непосредно, изражавајући при том безмало цело своје биће и благоглагољиву душу. У његовим стиховима те врсте скоро да је свеprisутан лирски субјект и ауторска свест са унутартекстним ликом и обличјем. То је нарочито присутно у његовој можда најлепшој песми *Недохвати IV*.

Песнику драгана дарује чаросне *предеде сна*, које он уписује, јунговски речено у *ноћник/дневник снова*:

„будиш ми ноћи
да слушам месечево дисање“

Ове метафоричне представе произилазе из симболотворне функције лирског ЈА, па се у њима сажимају духовне енергије са имагинативним сликама, које Петровић онеобичава (*будиш ми ноћи*). Он своје набојите емоције и афективна виђења и доживљаје трансформише у васионске симболе (ноћ, месец, небо) и тако гради, ствара песму. Преводећи своје духовне потенцијале из љубавне обузетости у лирску присвест – трансцендира светове које интимистички зазивају и маме.¹⁷

Ауторска свест у наставку прати маштовите визије из *предела снова* и њихово преобликовање у сликовну метаморфозу:

„Надвисиш облаке
разоткриваш небо“

¹⁶ Н. Цветковић, *Звездано коло језичких новотворевина* - Миодраг Г. Петровић: „Звездано коло“, Градина, Ниш, 1996.

Н. Цветковић, *Звездано коло свепостојања*, Зборник радова Конференције „Развој астрономије код Срба“ V, Београд, 2009, стр. 743-744.

Н. Цветковић, *Песничка звездана светлост* - Над књигом Миодрага Г. Петровића, „Звездана светлост“, предговор књизи М. Петровића *Звездана светлост*, стр. 5-10.

¹⁷ **Аутопоетичко IX**, 24.09.2017: *Када човек постане осион, често у личној бахатости, губи сваку меру и критеријуме, па је склон да грубо и дрско насрће, не запажајући своју агресивност, запретану у непелишту таштине.*

Недомисли, истога дана: *Више времена ми је било потребно да средим редослед непагинираних страна, у краћем осврту на елементе космичког у књизи М. Павловића, „Венац од трња за Данила Киша“, но да испишем резиме и кључне речи. Одсуство пагинације спотиче мисао, али даје прилику да се уоче техничке и друге слабости и пропусте.*

Заљубљени песник, у екстатичном заносу, види вољену како надраста и надвисује све, чак разоткрива васцела небеса, јер се у њиховој љубави пројектује сва дивота васионе и универзума, и то захваљујући чудесној алхемији драгања и нежновања.

Недохвати IV, разумеју се и одједном, на душак испијају, уз мали застој код стихова:

„Иако не дарујеш ништа
узимаш оно што немам“

Ово *ништа* може да застрашује, али и да фасцинира, у хајдегеровском смеру, јер он говори о *искуству ничега*, што се пре свега посведочава неуспехом наде и неоствареним очекивањима у узајамним односима.

„Два света те зазивају
док мени је мало
времена удељено“

Петровић овде користи мало архаичну реч *зазив – зазивање*, коју на свој начин повезује са *два света* и са *временом* које му је *удељено* милошћу драгане. Време се овде поима као материјал и унутрашња форма чулности што је повезана са песничким визијама. Чулност је свеprisутна пре свега у интимистичком доживљају као и у језику и у духу.

Наш песник је склон тражењу, изналажењу и преобликовању речи, и стварању неологизама и изазовних језичких фигура, које, према Паскалу, активирају и подстичу задовољство и незадовољство у исто време. Битишући повремено у жаришту, језгришту језика, Петровић се одважи да смело проговори неочекиваним, необичним речима. Архаизмима придаје ново, унеколико измењено значење, у складу са својим лирским представама, занемарујући морфолошка па и граматичка правила и норме, и при том их повезује и преплиће на необичан и њему својствен начин.¹⁸ А неуобичајене и особеније речи, као што су неологизми, варваризми, архаизми и сл. према Мукаржовском, поетски су вредне самом чињеницом што се видније разликују од уобичајеног колоквијалног и комуникативног језика.

¹⁸ **Аутопоетичко IX**, 2.10.2017: Поново о осредњости. Са скромним и оскудним знањем и познавањем света и живота, не може се бити више од осредњег писца; и тај домаћај не треба потцењивати, јер и он нешто значи, поготово ако се има у виду одакле се кренуло. – „Просек је у уметности увек владајући, а узлети су ретки и случајни“ – рекао је Данило Киш у интервју са М. Павловићем. Осредњост царује!

Недомисли, истога дана: Људи који су негде у себи прикраћени и омеђени, не значи да су увек и у свему ограничени. Андрић сматра да могу бити опасни они људи што „због своје ограничености неограничено верују у своју памет“.

МИОДРАГ ПЕТРОВИЋ

НЕДОХВАТИ IV

Дарујеш ми пределе сна
будиш ми ноћи
да слушам месечево дисање

Надвисивши облаке
разоткриваш небо

Иако не дарујеш ништа
узимаш оно што немам

Два света те зазивају
док мени је мало
времена удељено

ТРАГОВИ

Незаборављене речи
срце у бескрају

Светиљкама ме
дарује васељена

Кад ме додирне
звездани простор

Васељена пробуђена
сунце у мени

Светли пробуђена
душа у узмаху

За тајном космоса
трагам

ОДМЕТНИЦА

Лебди звезда одметница
преврће небо

Месец кружи
душа пенуша

Помераш галаксије
напрслине света

Верига преврнуто сунце
наша ноћ живи

ДВЕ НИНИНЕ ПЕСМЕ¹⁹

Нина Димитријевић је поникла у знаменитој породици Сергија Димитријевића, чија је мајка Софији Караулова, из Вологде – па има нешто и руског порекла. Расла је и развијала се у изразито интелектуално стваралачком окружењу. Захваљујући Бапки Софији, још у детињству је научила руски језик, и у великој мери је однегована на основама богате руске културе и класике и најдаље српске лирске и епске традиције. Као што је својевремено њен отац наизуст казивао стихове из *Демона* Љермонтова, тако она и данас, у одмаклим 60-тим годинама, рецитије стихове најпознатијих руских класика Пушкина, Љермонтова и других. Дипломирала је на чистој физици на Природно-математичком факултету у Београду, са просеком који јој је омогућио упис на магистарске студије.

Нешто од поменуте поетске литературе причује се и у њене две песме: *Симетрија* и *Када те поведу*, објављене у шапирографисаној публикацији *Руковет*²⁰. Ти стихови пуни су разнолике и вишеслојне симболике, често космичког, али и општијег, универзалног карактера, на коју ћемо овде укратко указати.

¹⁹ Међу **Аутопоетичким** белешкама IX, 9. VIII 2017, записао: *И поред намере да не пишем о другоразредним и трећеразредним песницима, којима можда и сам припадам, јутрос доста интензивно писао уводно за Две Нинине песме, и то после десет-петнаест дана паузирања, ч а м о в а њ а, болесничке сусталости, клонућа... Пријатно изненађен што ми се, после толико времена, прибирају списатељске снаге и енергија што су биле замрле. Списатељство се остварује и као креативна имажинација усмерена ка делатном мишљењу.*

А у **Недомислима** VI (иста плава свеска), забележио: *Јуче, после више од три и по месеца, радни сусрет са М.С. Димитријевићем (због мог дужег боравка у Ђеновићима). Милан донео низ докумената пронађених у архиви/оставитини Сергија Димитријевића. Прво је изнео умрлицу деда Велимира Анђелковића (1934) из које се могло извући подоста тога о месту рођења најстаријих Анђелковића као и о силаску из Рупља у Косанчић. Полако се употпуњује део родослова наше фамилије по мајци, уз помоћ изворне грађе. Грађа је скоро увек везана за извесна догађања, међуљудске односе, историјске процесе, хронологију, збивања и др.*

²⁰ ООИР, др Јован Данић, Падинска скела, В одељење.

У песми *Симетрија* (грчко *συν*) предметак у сложеницама са значењем: заједно, истовремено као и *скуп*, што значи и *равномерност*²¹, Нина Димитријевић помиње чекање *зоре*, буђење у *сутон*, клатно од *сата*, *секунде*, и то у езотеричном контексту *бескрајне тајне*, *тајне у цвету* и сл. Зора је у многим цивилизацијама *симбол буђења у поново нађеној светлости*, и стиже после дуге ноћи. Зора је, према Библији, знак *моћи небеског Бога* и најава победе над тамнилом и мраком, као и над светом злих²². Зора оличава и поново нађену *светлост*, којој се поетеса обраћа посебно у другој песми *Кад те поведу*. А поменуто буђење у сутон може донекле да кореспондира са Бодлеровом песмом *Јутарњи сутон* и поменом *дрхтаве зоре* у ружичастој и зеленој хаљини.

Обузета временом, сатом, часовником, кружним цикличним кретањем које упућује на васељенску довршеност²³, Димитријевићева се пита:

„Како заронити у клатно од сата,
како тражите секунде у суду“.

Она би из тог бескрајног кретања да изађе из времена које означава космички поредак како би пронашла неки други свет. И ту се уплићу снови, уздаси, заборав, езотерије у *тајни у цвету*, као одсеви интимае, и жеља да *изгубљени погледи*

„запишу уздахе минулих часова“.

²¹ У Речнику филозофских појмова *симетрија* (symmetrie) – „равномерност“ облик неког предмета код којег од средине према двама странама један за другим следе једнаки елементи форме на један начин – Приредили Арним Регенбоген и Уве Мајер, БИГЗ PUBLISHING, Београд, 2004, стр.568.

²² Ж. Шевалије – А. Гербран, *Рјечник симбола – митови, сни, обичаји (...)*, Загреб, 1987, стр.808.

²³ Ц. К. Купер, *Илустрована енциклопедија симбола*, Нолит, Београд, 2004, стр.188.

Аутопостичко, 10. VIII 2017: *Повише тема сам захватио у свом досадашњем списатељском делању. На пример, у уводном тексту за Приличје мисли о песничкој младости (студијско мемоарско о Т. Петровићу) унета су нека важнија опажања о с е њ а њ и м а и успоменама. То ми је олакшало тумачење првих стихова из Оде Сунцу Светолика Станковића, помоћу анализе симбола и мотива и разматрања њихове лирске осмишљености. При том је било потребно успостављање неког ширег контекста.*

Недомисли, истога дана: *За Зборник IX „Развој астрономије код Срба“, писао о Нининим песмама, уз консултовање одговарајућих речника за космичко. Подоста тога урадио, и гле чуда, то ми је дало снаге да се одлучим и пођем до Алеје заслужних грађана, да се поклоним сенима драгих учитеља и родитеља... Изгледа да писана песничка реч, можда више од изговорене, јер носи у себи неку магијску снагу и неслућену енергију, пошто се архаичним набојем разликује од колоквијалног језика.*

Друга песма почиње стиховима:

„Кад дан, својом светлошћу растера сан;
кад ноћ, сунцем спаљена, изгуби моћ“

што су озрачени космичком симболиком, пре свега сунцем, светлошћу, а ту је и ноћ која оличава прекосмогонијску таму. Пренаталну ноћ спаљује свевидеће сунце што представља срце васељене; а дан који може да испољава једну етапу духовног успона, светлошћу растерује сан.

У обадве песме Нина Димитријевића прозорима, који су отворени светлости и зраку и указују на способност примања²⁴, поклања знатну пажњу. Према словенској митологији, прозор је повезивао човека с космосом, небеским светилима и природним стихијама...²⁵ Поетесу привлаче прозори, стакла, огледала, светла окна:

„Покушавам у покретима тишине
да закорачим кроз светле прозоре.
Сећам се речи и гранама заклоњених прозора.
Деца расту заједно са платанима.“

Прозори симболизују земаљску прихватљивост, пријемљивост у односу на оно што долази с неба из васионе, и као такви заклоњени су гранама које могу означавати извештај спој између овог земаљског и оног астралног света.

Последњи стих је упућен деци што расту са *платанима*, а то значи стасито, високо и разгранато. Нини Димитријевић, која је завршила Класичну гимназију, знана је грчка традиција према којој платани (*platanus*) отеловљују ученост, зналаштво²⁶ као и извесну физичку и моралну надмоћност. У древној Атини, високопарне академске расправе водиле су се под једним платаном. А наша поетеса је такође расла и одрастала у сенци небосежних платана што су досезали до самих њених прозора (у последња три стиха прозоре помиње два пута) и разастирали широке, гранате крошње прстенастих листова. Оно што је лирски проживљавала то је на свој начин саднута у наведене стихове,²⁷ који откривају њену даровитост и потребу да се даље развија.

²⁴ Ж. Шевалије – А. Гербран, *Рјечник симбола*, стр. 536.

²⁵ *Словенска митологија – Енциклопедијски речник*, Београд, 2001, стр. 450.

²⁶ Џ. К. Купер, *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*, стр. 132.

²⁷ Завршавајући овај текст 18. VIII 2017, у **Аутопоетичком** истакао: *Рад на промишљању, коментарисању песама са космичком тематиком, које треба публиковати у Зборнику IX „Развој астрономије код Срба“, оживљава на се и шири извештај креативан утицај међу пријатељима и сарадницима. Појединци се јављају и траже да прочитамо и валоризујемо њихове стихове, ако су ваљани да их укључимо у Зборник.*

Недомисли, 18. VIII 2017: *Све, и када су критичка указивања – најоправданија и свест их као такве прихвати, ипак болно погађају оне песнике који су оптерећени сујетом. А таиштина, која је јача од стида, понекад је основа свега, па и онога што називамо свеићу.*

НИНА ДИМИТРИЈЕВИЋ

СИМЕТРИЈА

Корачам и зовем, певам а не могу
заборавити твоје очи плаве.
Будим се у сутон или чекам зору
а онда срећем бескрајне тајне.
Како заронити у клатно од сата,
Како тражите секунде у суду.
Колико уздаха, заорава, снова
и зашто људи да не сретну
сјајну Вашу руку у води
у тајни, у цвету.
А онда опет.
Као на прозору, као на стаклу,
Као да негде лево пише,
на десној страни, на некој слици
од леве стране, види се више.
Од срца су се погледала огледала.
Смрвљених зуба расути страх
гутај ко течност, лижи ко прах.

КАДА ТЕ ПОВЕДУ

Када дан, својом светлошћу, растера сан;
када ноћ, сунцем спаљена изгуби моћ.
Мораш тад, свога срца сломити склад,
јер сви људи што дома немају
на пут се спремају.
Тада желим да моји изгубљени погледи
запишу уздахе минулих часова.
Покушавам у покретима тишине
да закорачим кроз светла окна.
Сећам се речи и гранама заклоњених прозора.
Деца расту заједно са платанима.

ЛИРСКА ОДА СУНЦУ

Светолик Станковић је тврд и упоран радник у тешком и деликатном прозном и поетском послу, као и у ангажованој публицистици, продуховљеној афористици и другим областима писане речи и духовности. „Писање увек тражи извесну *жртву интелекта*“, писао је Пол Валери.²⁸ За Станковића, певање је колико узлет и астрални узмах креативног духа, толико и самосвојно остварење лирски понесених визија, али и један вид креативног жртвовања плодотворних и разубуђених емоција, у име оваплоћења слојевитог песничког света.²⁹

Станковић је у неким ранијим песмама често био обузет малим животним стварима и појединостима, свакодневицом коју претаче у стих, пратећи при том друштвено историјска преламања, док у овим песмама са космичком тематиком полетно пева *Оду Сунцу* и дочарава *Пут и небеске кочије*, премештајући даљине и „растојање између / Главе и пете. / Од Сократа до Расела...“ Те ватрене небеске кочије, пробуде и прену

„Успавана небеса
Кажу то се свети Илија разбеснео“

Свети Илија, са атрибутом старословенског бога Перуна, према народној легенди и библијској традицији, путује небесима у ватреним колима, „у којима су упрегнути огњени бели, крилати коњи(...)од чега настаје гром.“³⁰ То је о Илији громовнику, старозаветном пророку, из народне традиције, било знано песнику Станковићу, па је са том поентом завршио песму *Пут и небеске кочије*. – Упадљиво је да се и *Ода Сунцу* завршава поменом упрегнутих небеских кочија.

²⁸ Валери у наставку додаје: „Познато је, на пример, да су услови књижевне лектире инкопатибилни са претераном јасношћу говора. Разум обично захтева од свакидањег начина изражавања савршенства и чистоте које нису у његовој моћи.“ – П. Валери, *Господин Тест*, Багдала, Крушевац, 1965, стр. 6.

²⁹ Н. Цветковић, *О поезији Светолика Станковића*, предговор збирци *Последња лука*, Лесковац, 2003, стр.79.

Види и Данило Коцић, *Гласови и сенке*, из „Добре главе“ и *друга дела Светолика Станковића у књижевној критици, Наше стварање*, 2015, LXII, 1-2, стр.144-146.

Обликујући овај почетни део о Светолику, у **Недомислима**, 12. VIII 2017 „шарнуо“: *Лексичка обрада, усавршавање, дотеривање путописног текста о Норвешким фјордовима, што је заматан посао, посебно када се претражују: архаизми, неологизми, провинцијализми, рурални и други извори, може да се схвати и као нека врста м у ч е њ а, малтретирања, н а д е в а њ а и р а з д е в а њ а језика. (О евентуалном успеху или неуспеху у том деликатном захвату, судиће и просуђивати други).*

³⁰ *Словенска митологија – Енциклопедијски речник*, Zepher Book World, Београд, 2001.стр.222.

Слава теби, Сунце, истинити оче,
 Извору радости и лепоте,
 Снаге и новине,
 Од којег све проистиче и напредује.³¹
 Сили Придом

Ода је врста лирске песме свечаног и узвишеног тона, поникла у античкој традицији, а испевана у форми обраћања тако да изражава узносито расположење, стање духа и приврженост ономе што је песнику посебно драго.³² Светолик Станковић је своју *Оду* посветио величанском Сунцу, са пуно истинског поштовања, оданичке љубави и изузетне наклоности. У својим стиховима, са подигнутом интонацијом, он фигуративно слави Сунце као зденац својих сећања. Зденац симболички упућује на врело, кладенац живе воде, као и на зденац живота, младости, науке.³³ За нашег песника Сунце је живо извориште сећања и успомена. Он, сећајући се, два пута проживљава што је једном у стварности претрајавао, а други пут, озрачен животодавним сунцем, обитава у еденском врту онога што је било, па јесте или није... *Сећање* је, за писца Пола Жана (1763-1825) *једини рај из кога не можемо бити прогнани*, а обасјан је сунцем.³⁴ Жан Жак Русо је писао: „... Добро видим само оно чега се сећам, а проницљив сам само у успоменама“. Песник Станковић добро види и разазнаје оно што је обасјано Сунцем које му је непресушно извориште сећања.

„Сунце
 прамајко црвених булки,
 усред зрелог жита“

³¹ Уграђујући овај мото, после прочитавања обимније литературе, у *Аутопоетичком*, 14. VIII 2017 записао: *У белешкама о песницима за Космички цвет поезије, за Зборник IX, увек све иде списатељски лакше и једноставније, ако сам о неком од њих већ раније писао (Свет. Станковић, М. С. Димитријевић, Б. Косовић и др.) притом имам на шта да се ослоним и одакле да почнем. – „Све што ми је било лако, било ми је безначајно и готово непријатељски“ – пише Пол Валери. А ја се слабоумно поводом за лакоћом, зато што ми је памет „лака“, па ми не тежи у глави.*

У *Недомислима*, истога дана, промишљао: *Свако од нас је жртва своје ограничене, спутане памети и стечене или наслеђене природе и нарави. У тој врсти жртве, чини се, нема окајања, прочишћења па ни умирења.*

³² *Аутопоетичко IX*, 12. VIII 2017: *За поетичко одређење оде морао сам да консултујем одговарајућу литературу, јер је мало тога остало у памети, у ово позно старачко доба. Зато морам сачувати одговарајућу теоријску и приручну литературу, коју би неки да р а з б у ц а ј у, и то све док будем интелектуално и списатељски функционисао.*

³³ Ж. Шевалије – А. Гербран, *Рјечник симбола*, стр.780.

³⁴ Н. Цветковић, *Приличје мисли о песничкој младости (Уместо поговора)*, у књизи мр Томислава Петровића, *Писци и књиге III*, Јагодина, 2016, стр.110-111.

У наведеном тростиху Светолик Станковић се обраћа Сунцу као небеском светилу, изворишту и хранитељу свеколиког живота те као прамајци, од које полази почетак рада оличеног у дивотним и лековитим, црвеним булкама.³⁵ Наш песник аутобиографски бележи да је свет угледао *на рогожи*, и да му је пупчана врпца, по руралном обичају, пресечена „зарђалим српом“. Међутим, врпцу, која веже овог *Фауста са Бабичке Горе*, за њена „брда, шуме, *поља* и бистре потоке, нико никада није могао да [му] пресече“.³⁶ То недвосмислено показују и његови стихови о Сунцу, црвеним булкама и зрелом житу усред поменутих идиличних бабичких поља.³⁷

Након посвећеничког обраћања Сунцу, што је туга дугачких сенки / „у давно напуштеној соби“ (да ли је и колико ово ваљано запажање?) лиричар Станковић, има у виду: да насупротив позитивном, свеживотном традицијском начелу оличеном у Сунцу – сенка представља негативан принцип.³⁸ Код неких примитивних народа сенка отеловљује душу онога чија је, па се мора водити рачуна где она пада.

У два наредна двостиха Светолик, са извесном обузеташћу пева о Сунцу, које је за њега „нежно име минуваних дана“ и нада „будућих дана“. Дан својим ганутљивим проминућем и надом, унеколико симболизује одређену етапу прошлости као и наду духовног узвишућа и успона.³⁹

Песник у свечарском расположењу, испуњен узвишеним и величанским, што ода као таква и захтева, позива Сунце:

„упрегни небеске кочије,
још једном проспи дарове од истока до запада
док је мене што ти се радујем.“

³⁵ Веселин Чајкановић у *Речнику српских народних веровања о биљкама* (Београд, 1994, стр.205-206) пише о *турчинку*, синоним за *пољску булку* (дивљи мак, црљени чоек, црљени кукурику и још 20-так синонима) и указује на лековита својства овог прекрасног света који жене „потапају у воду и ту воду пију, да би порођај био лакши“.

³⁶ *Лексикон писаца лесковачког краја*, Лесковац, 2003, стр.100.

³⁷ У време када сам завршавао овај фрагмент, у *Аутопоетичком IX* под датумом 11. VIII 2017, стоји уписано: *Интелектуално стваралачки напони у радном сусрету са М. С. Димитријевићем, припомогли да се мало ободрим и придигнем. То је један од доказа да ме духовно списатељска активност одржава и крепи. Брат Душан ме упућује на консултације са психологом, у смислу благовремених припрема за драматичан моменат када ћу морати да престанем са писањем.*

³⁸ Ц. К. Купер, *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*, стр. 149.

Дана 20. VIII 2017, вратио се овом тексту и у *Аутопоетичком* „шарнуо“: *Више пута се, у студијским претраживањима показало да тамо где се најмање надаш, пронађеш нешто важно, па и драгоцено, што употпуњује и креативно дограђује мисао зато ваља бити упоран, истрајан и неуморан како у тражењу, „копању“ по литератури тако и у редакторско критичком читавању.*

³⁹ Ж. Шевалије – А. Гербран, *Рјечник симбола*, стр.106.

Исток је свеколико извориште светлости, и код неких народа далеког истока одговара пролећу, цветању трешања и одређеној животној надмоћи, док на западу залази и као такво симболички одговара јесени, магли и неразлученој материји... Али оно је на том далеком путу од истока до запада, што често бивају међусобно супротстављени, у смислу противстављања: спиритуалности - материјализму, контемплације и медитације – делатној акцији...⁴⁰ Све је то песнику знано, па он, имајући у виду обилне дарове величанског Сунца, у последњем стиху скоро екстатично узвишује: *док је мене што ти се радујем*.

И поред свих поетских узлета, песма је мало неуједначена, нарочито када је у питању изванредан формални несклад између односа двостиха и тростиха, или дужине претпоследњег стиха, који је ваљало складније преломити. Символика је прикладно бирана, доста добро усклађена и проживљена, иако отвара нека сложенија питања, која тумача доводе у недоумице: да ли се догађа лирски *продир* (сенке у напуштеној соби) или је можда реч о некој врсти наметљиве усиљености? Ипак, у *уметности нема истине до личне истине* (И. Секулић).

СВЕТОЛИК СТАНКОВИЋ

О Д А С У Н Ц У

Сунце,
зденцу мојих сећања.

Сунце,
прамајко црвених булки,
усред зрелог жита.

Сунце,
туго дугачких сенки,
у давно напуштеној соби.

Сунце,
нежно име минулих дана.

Сунце,
надо будућих дана.

Сунце,
упрегни небеске кочије,

⁴⁰ Исто, стр. 207.

још једном проспи дарове
од истока до запада,
док је мене што ти се радујем.

ПУТ И НЕБЕСКЕ КОЧИЈЕ

Пут, пуст и сам
Много памти.
Не тежи даљинама,
Довољан сам себи.

Расуто лишће,
Повремено се заигра
Као млади ждрепци
У пролеће.

Једном ногом
На северном полу,
Другом на полутару,
Недовољан корак
Да се премости
растојање између
Главе и пета.

Од Сократа до Расела,
Само период између
Два узастопна
Откуцаја срца.

Цезар и Клеопатра минуше
Иза окуке на путу.
Штета! Хтео сам да их питам
Да ли је коначно измерена
Делта Нила.

Херон се радује
Доплеровој прецизности
Мерења Вационе,
Хокинг је очаран Великим Праском.

Вавилонска кула у облацима,
Александријска библиотека у пламену,
Потрага за светим Граалом
Још траје.

Ватрене кочије, понекад пробуде
Успавана небеса.
Кажу, то се свети Илија разбеснео.

ИЗМЕЂУ СОЛАРНОГ ЖУТИЛА И КОСМИЧКЕ НОЋИ

Смиљана Ђуровић, кћи књижевника Душана Ђуровића⁴¹, вишестрана је стваралачка личност. Као научни саветник у Институту за савремену историју у Београду бавила се нашом економском историјом, историјском методологијом⁴², филозофијом историје и др. што је имало одговарајућег стваралачког одјека и у њеном песничком стваралаштву. Објавила је неколико књига песама: *Свитац над Зетом* (1991), *Апокалипса над Дунавом* (1994), *Кула Бајовића* (1995) и др.

Заступљена је у антологији песама *Космички цвет* М.С.Димитријевића (*Одбијена светлост, Опомена*). У Зборнику *Развој астрономије код Срба VIII*, у одељку *Космички цвет поезије* (2016) публиковано је неколико њених песама.

Продубљено је писала о ренесансној вокацији и *ренесансном духу* Сергија Димитријевића и његовом активном и делатном учешћу у животу свога времена, као и о најразличитијим областима и струкама којима се бавио.⁴³

⁴¹ Душан Ђуровић је плодан прозни писац, есејиста, романсијер, драматичар (*Његош*, 1952), песник и публициста. Превођен на чешки, мађарски, румунски, руски, словачки и друге језике. Познати су му романи: *Питома лоза* (1959), *Мирис оскоруша* (1972), поред осталих; књиге приповедака: *Ждријело* (1954), *У сенци брда* (1955), *Приче о жени* (1959). О њему су у међуратном периоду писали: И. Секулић (*Дукљанска земља*, Политика, 1939), Видо Латковић (*Међу брђанима*, 1937), Радован Зоговић (1937), С. Марковић Штедимлија (1939), као и многи други у поратном периоду: Младен Лесковац, Ристо Трифковић, Тамил Сијарић, Зоран Гавриловић и др.

⁴² Аутор ове белешке је захвалан Смиљани Ђуровић што је његово саопштење под насловом: *Један пример концепције тоталне историје ужег регионалног подручја, са освртом на методолошке аспекте*, укључила у рад округлог стола, одржаног 17. и 18. децембра 1985 год. у Београду, Институт за савремену историју, Београд, 1987, стр.61-66.

У књизи Н. Цветковића, *Записи о Сергију Димитријевићу* [I], Лесковац, 1997, стр. 119-136.

⁴³ С. Ђуровић, *О научнику и песнику Сергију Димитријевићу*, Лесковачки зборник, 2002, XLII, стр.320-321.

На тај текст смо скренули пажњу у уводном делу наше студије: *Погледи на новчарство Краља Милутина у нумизматичкој збирци и делима Сергија Димитријевића*, Зборник са научног скупа *Манастир Бањска и доба Краља Милутина*, Центар за црквене студије, Ниш, Филозофски факултет, Косовска Митровица, Манастир Бањска, 2007, стр. 183.

Песма Смиљане Ђуровић *Жути лептир* и *Жута лампа Ноћу*, сва је у знаку разнобојног и вишезначног колорита, уз преминацију соларне, златножуте, светлосне; те *лептира*, који се повезује са душом, Психом (у грчкој уметности), као и ускрснућем⁴⁴, лакоћом и непостојаношћу, али и са демонолошким (код Словена⁴⁵), хтонским (грчко-римска традиција), загробним и најзад црнилом Ноћи, тмином и мрачилом; као и Жутом лампом манифестацијом животне светлости. Ту је у самом наслову па и у целини певања пуно намерне амбивалентности, осмишљеног противречја и разноликих песничких и бојених контраста. Али је жута, мушка боја живота и зрачности, изразитије присутна у хроматологији наше поетесе, и као таква толико пуно тежи светлости, да тамножуто, према Василију Кандинском, безмало и не постоји. („Стога се може рећи да постоји дубока, физичка веза између жутог и белог“⁴⁶, поготову што она преноси младалаштво, крепкост, силину и божанску вечност⁴⁶).

У књизи Н. Цветковића, *Записи о Сергију Димитријевићу II*, Алма, Београд, 2016, стр. 138-162.

Додајмо овде узгред да нас је поетеса Ђуровић, почетком 90-тих година прошлог века, колегијално и сараднички, прва обавестила о пријему у Удружење књижевника Србије, на чему јој топло захваљујемо.

Претражујући био-библиографске податке о Смиљани Ђуровић, 21. VIII 2017, у **Аутопоетичком** смо истакли: *Понекад правим различите уступке и компромисе у породичном животу, као и у критичком и публицистичком делању, са помањкањем свести и присвести о унутрашњем паду и срозавању. То ме у очима високосвесних чини недораслим колебљивцем.*

У **Недомислима** смо истог дана означили: *Драган Радовић, даровит песник и уметник, врсни културни посленик нашег завичаја, јавља: Промоцију твоје књиге о М.С.Димитријевићу треба обавити у једном дану; а књигу „Записи о Сергију Димитријевићу II“, наредног дана. Као заговорнике за оба представљања одабрао је најбоље лесковачке интелектуалце: Беџића, Јањића, Станковића и др. Беџића и Биљану познајем само на основу онога што објављују у периодици. То је један од показатеља да „живим у туђем веку“.*

⁴⁴ Ц. К. Купер, *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*, стр.90.

⁴⁵ *Словенска митологија – Енциклопедијски речник*, стр. 360.

⁴⁶ Проучавајући хроматологију Василија Кандинског, захваљујући коме је она напредовала, у **Недомислима** 17. VIII 2017. забележио: *У моменту када се не служим интернетом, неопходно је располагање одговарајућом приручном литературом лексикографског и енциклопедијског карактера. Иако сам на измаку снаге, не дао Бог, нужно је и даље набављати те књиге, јер се без њих не може озбиљније радити... И даље ми је у памети онај дан када сам 1987/88(?) набавио Шевалијеов и Гербрантов „Рјечник симбола“ (загребачко издање). Стојећи на раскрсници Булевара револуције и Београдске улице, помно сам га прелиставао.*

У **Аутопоетичком**, под тим датумом, стоји: *Са Драганом Радовићем договарамо појединости о боравку у Лесковцу (15.-18. IX 2017), Косанчићу, на повратку у Нишу, предлажемо учеснике представљања књига; он при том критички говори о празнословљу појединих виђенијих лесковачких интелектуалаца и њиховој елоквенцији, са инфлацијом речи и опитих места. То је врло добар знак и показатељ*

Поетеса у башти, која често оличава место блажених, пише стихове у озрачју Жуте лампе. Око ње непрозирно тавнило Ноћи, а у Космосу још црњем од црнила Ноћи; појављују се жути лептири⁴⁷. Црнило се повезује са исконским тминама и првобитним недиференцираним стањем у васиони. Црнило је тама прапочетка и космоса. У том црнилу Ноћи одједном се јављују жути лептири који се, у многим народним традицијама, *пре свега повезују са представама о души*, и они лепршају у *светлосном жутилу Жуте лампе*. Такве их никада није видела, опричава Смиљана наративно, са мало понављања (башта, Дању) и нема их „у плаветнилу Неба и жутилу бљеска светлости Сунца Земљиног“, па су као такви невидљиви за њен *духовни вид*⁴⁸. Иначе, симбол *лептира – душе*, у словенској народној традицији, развија се у неколико праваца: упокојење, демонизација, вештичлук⁴⁹ и др. што такође треба имати у виду, при тумачењу његовог вишезначног означања у овом дескриптивном певању.⁵⁰

Поменуто понављање *Дању* (на ливадама) и *Дану* нема таквих, упућује на чињеницу да је Смиљана Ђуровић евентуално пошла и од тога да је лептир лирско оживотворење соларне и дневне ватре...⁵¹

духовног раста нашег завичаја. Из тог контекста издвојио је Беџића, који је писао о нумизматици С. Димитријевића.

⁴⁷ Ж. Шевалије – А. Гербран, *Рјечник симбола*, стр. 78.

У Библији се истиче: да пре но што би светлост; *земља бејаше пуста и празна; тама се простирала над безданима.*

После неколико дана, 23. VIII 2017, вратио се песми Смиљане Ђуровић и у **Аутопоетичком** тога дана написао: *Ја сам учеван, делимично школован песник, али у много чему недоучен, па и скромно образован, уз преобладајућу осредњости у стваралачком, стручном, моралном и другом погледу. – Несравњено је боље бити користан човек но осредњи писац. – Ј. Скерлић*

У **Недомислима**, 23. VIII 2017: *Запостављање припреме Зборника са Научно-стручног скупа о Н. Цветковићу (Учитељски факултет Јагодина, 1. VI 2007), више од десет година, вид је ирационалног самокажњавања, због тога што су ме самотног оставили у пуном јеку његових припрема и то ради туристичког одласка у Праг, те и Зборник згружен чамује.*

⁴⁸ У различитим подручјима Русије када се угледа лептир или лептирић, каже се: „Ево нечија душица лети“. – Александар Гура, *Симболика животиња у словенској народној традицији*, Београд, 2005, стр. 365.

⁴⁹ Исто, стр. 367.

⁵⁰ Наредног дана 24. VIII 2017, назначено: *Повремено у Аутопоетичким и другим белешкама „изнасам своју утробу на мезе“ – како су говорили неки моји суседи, Македонци. А онима који то читају, можда ће се од тога превртати у трбуху...*

У **Недомислима**, 24. VIII 2017: *Повремено, док пишем, теретно ми се намећу поједине речи и синтагме па их понављам толико да ми се од њих стужни. Зато сам и у приручном личном речничкићу синонима за „Дневник примисли“, поодавно почео да исписујем сродне речи истог или сличног значења. Последњег дана то су лексеме што се односе на обраду космичког, код песника којима се бавим: оваплотити, теловити, оличавати, представљати, симболисати, означити и др.*

⁵¹ Ж. Шевалије – А. Гербран, *Рјечник симбола*, стр. 348.

Сунце Земљино (синтагма С.Ђ.) лирски дочарава око света и око дана, сјај и славу те *трансцендентан архетип светлости* (Дионизије) и показује да ниједна видљива ствар на свету „није достојнија од Сунца, које обасјава видљивом светлошћу најпре само себе, па онда сва небеска и овоземаљска тела“, како о њему пише велики Данте.⁵²

Код песничког субјекта се буде сваковрсне сумње и недоумице, док *испод Жуте лампе у сред Космоса*, пише песме. Указивање на писање стихова, што се учесталије понавља кроз читаву песму, унеколико има поетички и лајтмотивски смисао.⁵³

„Можда из Оностраности из Ниоткуд
жути лептири појављивали су се
дозвани светлошћу Жуте Лампе
да у њој проживе свој живот...“

Ти оноземаљски, небески жути лептири, појављују се незнано с које стране ниодакле, као оваплоћење душе⁵⁴ и у вези су са песничким субјектом, или можда чак и са душом песме која настаје у светлости Жуте лампе. И ту су да проживе свој кратковеки лептирски живот?

„Или можда сам их сама дозвола у Ноћи
Можда ноћном душом и мислима мојим“

И ту поетеса посебно, у новом реду, издваја стих:

„А можда су они хтели да се сместе у песму моју“

што овој китици придаје изразитији поетички смисао и значење, поготову што се са апострофираним стихом, у средишњем делу песме догађа изванзакрет ка Тајнама Природе и једном виду преображаја света, у коме се преплиће стварно и имагинарно. Смиљана, помоћу речи и бојених слика обликује своју реалност, извлачећи нас из свакодневног и укључује нешто неуобичајено, несвакидашње. Она прелази с оне стране стварности и настоји да нам понуди нешто више, чарније и лирски особеније. При том се овде, као

⁵² Ц. К. Купер, *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*, стр.159.

⁵³ *Аутопоетичко IX*, 25. VIII 2017: *Скоро је ван памети што ово мало времена (даће Господ да га буде повише), употребљавам пишући о астро-песницима, што ме је некако изнутра мамило и зазивало, а може да употпуни и евентуалну књигу о космичко-поетском, – уместо да сређујем Норвешке фјордове, четврту/пету верзију романа, више ђачко-студентских збирки песама, Дневник примисли (прегледано и редиговано 80 стр.). Рабијатно је и муко трпно управљати, организовати и сређивати вишебројне рукописе и књиге, без ичије помоћи и подршке, уз помисли на њихову неизвесну судбину.*

⁵⁴ А. Гура, *Симболика животиња у словенској народној традицији*, стр. 368.

научник, не бави чињеницама, јер су оне само један делић истине, већ настоји да се уздигне изнад постојећег, стварајући своју реалност.⁵⁵

У финалном делу песме лептири постају „сви црвени / ни једне друге боје“. Попримају зенит боју која сунчано зрачи:

„Ни такве црвене лептире нисам видела никад Дању
за Земљина Сунца у баштама и на ливадама
Отаџбине моје...“

У овим стиховима, који се уз извесне варијације понављају, поетеса унеколико изражава део лиризоване драме свог постојања у датом моменту. А та драматика проистекла је из њене личне супстанце створене од онадања, уздржане радости, али и неизвесности, туге...⁵⁶

Напоменимо на крају да ова песма Смиљане Ђуровић почиње и завршава се катренима формално неуравнотежене дужине стихова, са поетичким призвуком о писању стихова, лептирима, Жутој лампи. У финалној строфи

⁵⁵ Док сам ово тумачио, у **Аутопоетичком**, 30. VIII 2017, забележио: *У детињству сам читао све што ми је долазило до руку и при том б и т и с а о у свему прочитаном, као у нечему што је лепши, богатији свет духа и постојања, изван оног оскудног ж и в о т а р е њ а у пуном и правом смислу те речи. Читајући премашивао сам и измештао смисао појединих речи, успостављајући измаштане односе између њих, тражио спојеве који им дају нека нова одређења и извесне естетичке елементе, које нисам увек разазнавао.*

Истог дана у **Недомислима**: *У раној и најранијој младости истински сам живео скоро у сваком тексту који сам читао, прочитавао, промишљао и домишљао – непосредније суделујући у свему томе – распет између опоре стварности и имагинативности, омеђене и истовремено разуђене. При том сам у својим читалачким представама конструисао различите слике и предмете, тражећи оно што ме доводи у везу са њима и губио из вида неке релевантне чињенице, због неспретних домишљања.*

⁵⁶ **Аутопоетичко**, 31. VIII 2017: *У школи, коју нисам волео, јер ми је помало „тровала“ живот, пружао сам отпор ономе што ми је бездушно наметано, желећи да у нечему надрастем оне што су ме мучили и кињили. Са првим објављеним текстовима (1956/57) имао сам неодређену примисао да сам у томе бар делимично успевао. А они су ми се намерно или несвесно „светили“ наметањем бројних задатака (из математике, нпр.) којима нисам сазнајно, а можда ни интелектуално дорастао.*

Недомисли, истога дана: *Писање је за мене вазда била нека врста о т п о р а, противљења, неслагања (макар са собом) и присвесно настојање да се нешто мења и преобликује у себи (што ђаволски тешко иде) опирања свету око себе, па и овеиталом ј е з и к у... А језик ме сам, негде изнутра радује, подстиче и вигори мисао... Зато сам са пажњом ослушкивао језик своје средине и најближих. Касније, од првих сусрета са Бећковићевом поезијом и „Морачником“ Мира Вуксановића, као и у првој почетничкој фази: з в е з д о г р а м, с у н ц о п а д и др, пуносвесно и намерно се упињао да унесем неке језичке иновације, често усилјено, неприкладно, наметљиво и неуспешно.*

три пута се апострофира тајна у смеру спиритуалне унутрашње тајновитости певања/писања што је доста неразумљиво, несхватљиво многим, па чак и онима који су у то посвећени. Ђуровићева трага за разоткривањем те велике и сложене тајновитости, полазећи од свог унутрашњег искуства и трансформације лирских визија при самом чину обликовања ове подуже певаније:⁵⁷

„Тајна ми остаде
где обитавају ови лептирови
Тајна за мене као што је тајна Црни Космос
у коме пишем песме.“

Смиљана, у овој песми, на неколико места, испољава изванредан вид космичке свести имајући у виду лично трансперсонално искуство; а оно је и емотивног и естетског карактера, усмерено на дејство лепог и појавног и проистиче из чулног опажања жутих лептира, лампе и ноћног тавнила.

Поетеса то прихвата као резултат свога делања, те се поетички може констатовати: да је *песник поетска свест* у датом тренутку. А онда све имагинарно што се догађа око жуте лампе настоји да постане стварно:

„сакрива их и открива лепота крила њихових
док сред црнила Космоса
песме пишем“

Смиљанино поетолошко и естетско опажање је израз контемплативно симболичког става према лепоти лептирових крила што носе нешто соларно и оличавају духовну природу⁵⁸ и покретачку снагу за писање песама усред окултног праисконског Црнила Космоса. Ти жути лептири

„нађу душу и мисли моје ноћне
кад пишем песме“

Поетичко искуство писања, складања стихова, садржи у себи нутрење, размишљање, које није усмерено на нешто утилитарно, већ настаје из игре креативних крепкости и особеног јединства вишеструко симболичког, које оно продукује у сфери мисаоности.

„А можда они хоће да се сместе у песму моју“

– пита се поетеса у оптичкој, али и рефлексивној и визуелној обузетости.

⁵⁷ Стјуарт Холројд, *Речник езотерије*, Нолит, Београд, 1995, стр. 79.

⁵⁸ Ц. К. Купер, *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*, стр. 75-76.

Ти несташни лептири су се, фигуративно речено, тискали и наваљивали са свих страна око жаруље:

„да изгоре на њој хоће
да умру лепршајући у игри радосној
док ја пишем песме они хоће да умру у Светлости Лампе“

Смиљана спретно употребљава застарелу реч *жаруља*, у значењу светилке, лампе, која може да изражава собом и нешто: ужарено и зажарено,⁵⁹ на чему се може изгорети, сагорети, и придодаје особен парадокс и контраст о умирању у *игри радосној*, док је она у стваралачком процесу писања песме. И ту отвара самосвојни реалитет – у *Оностраности* – с друге стране стварности, која је симболички многоврсна. Њен космолошки систем у овој песми је у основи симболички и као такав остварује неку врсту архетипског модела свемира.⁶⁰

Песма Смиљане Ђуровић *Жути лептири и Жута лампа Ноћу* је у знатној мери оптерећена нарацијом, опширним приповедањем о збивањима око лампе, са елементима природног догађајног тока, прожетог фикционалним појединостима, уз учесталија понављања, која засметају читаоцу. Понегде се узастопно понављају исте или сличне речи и синтагме, а то се догађа и са синтаксичким обрасцима и деловима стихова, што нису у функцији постизања ритмичког склада, или преношења емоција. Стихови су могли бити сажетији, са одговарајућом избирљивошћу стилских фигура и мање дескриптивности, која доводи у питање лирске узлете што су присутни у овом певању, али су пригушени неекономичним наплавима лексема, које на моменте доводе у питање иначе слојевитија симболичка значења.

⁵⁹ *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књ.V, Институт за српскохрватски језик, Београд, 1968, стр. 302.

⁶⁰ *Аутопоетичко*, 2. IX 2017: *Мање сам путовао светом, и поред расположивих финансијских средстава које сам стекао, јер ми се, готово увек, наметао с а м о з а х т е в да о виђеном и искуствено сазнајном, поетски доживљеном на путовању – треба нешто да напишем, да о томе оставим траг! виднији белег и сведочанство. А за то ми је понестајало снаге и додатно су ме спречавали незавршени путописи (Н о р в е ш к и ф ј о р д о в и и др.) као и делимично публиковани текстови, које ваља организовати као целину.*

Недомисли, истога дана: *Појам трага ме све чешиће подузима и захвата негде изнутра. Амбиција да оставим неки уочљивији белег ме не напушта и уноси извесне неспоразуме са мени најближима, што су у своје постојању без трага и белега. – „Траг“ у деконструкцији може да значи и брисање себе, властите присутности (Шуваковић) али и придодавање себе у имагинарном.*

СМИЉАНА ЂУРОВИЋ

ЖУТИ ЛЕПТИРИ И ЖУТА ЛАМПА НОЋУ

Изненадили су ме једне Ноћи лептирови
кад изнела сам Жуту лампу
у башту иза куће
да пишем песме

Около мене била је непрозирна црна Ноћ
у Космосу још црњем од црнила Ноћи
кад појавише се некуд наједном
жути лептирови
лепршајући у светлосном жутилу жуте лампее

Лепршали су прелепи жути лептирови
какве нисам никада до тада видела
у баштама и на ливадама Дању

Дању их нема таквих
у плаветнилу Неба и жутилу бљеска светлости Сунца
Земљиног
за мој очињи и духовни вид невидљиви су

Сумње моје многостране пробудиле су се те Ноћи
испод жуте лампе у сред Космоса
док писах песме

Можда из оностраности из Ниоткуд
жути лептири појавили су се
дозвани светлошћу Жуте Лампе
да у њој проживе свој живот
или можда сам их сама дозвала у ноћи
можда ноћном душом и мислима мојим

А можда су они хтели да се сместе у песму моју

Да ми обрете пажњу на тајне Природе које не видим
Можда
лепршајући у светлосном жутилу лампе
појављивали су се из таме баште
и нестајали кад бих светло палила и гасила у Лампи

Лепршали су ми пред очима ноћним
прелепи лептири жути
какве нисам никада
видела до тада у баштама Дању

Дању их нема у невиделу плаветнила
и жутилу бљеска светлости Сунца Земљиног
За мој очињи и духовни вид невидљиви су
тама нека
Дању невидљива а ноћу видљива
сакрива их и открива лепотом крила њихових
док у сред црнила Космоса
песме пишем

Из Оностраности из Црнила Космоса
жути лептири нају светлост лампе моје
нају душу и мисли моје ноћне
кад пишем песме
А можда они хоће да се сместе у песму моју

За мене неразумљиви тискају се око сијалице
да изгоре на њој хоће
да умру лепршајући у игри радосној
док ја пишем песме они хоће да умру у Светлости Лампе
Покушала сам да их спасим да не изгоре
утрнула бих Жуту Лампу
али они тада наједном нестали би без трага
ишчилили у Црниту Космоса

Учинила сам то неколико пута
Палила и трнула Лампу
И они би нестајали и појављивали се
Нестајали кад бих трнула Жуту Лампу
када бих је понова упалила
појављивали се опет још лепши
са чипкастим шарама мрака по крилима

Не знам да ли је светлост Жуте Лампе Живот или Смрт
за ноћне жуте лептирове
а Светлост Сунчевог дана Непостојање
Не знам ни која невидљива бића Природе
у мојој башти још постоје
невидљива дању а видљива Ноћу

Сазнах да постоје бића што живе од Светлости посебне
сазнах то кад ноћи једне случајно
изнесох Црвену Лампу у моју башту
да пишем песме

Тада појавише се уместо жутих црвени лептирови
Бих затечена сазнањем да беху сви црвени
ни једне друге боје

Ни такве црвене лептирове нисам видела никад Дању
за Земљина Сунца у баштама и на ливадама
Отаџбине моје
Нестајали би исто онако нетрагом
када бих утрнула Црвену Лампу
Вид мој угасио би се тада такође
у Црном Космосу за тамне Ноћи Земљине

Тајна ми остаде
где обитавају ови лептирови
Тајна за мене као што је тајна Црни Космос
у коме пишем песме

ПЕВАЊЕ О МОРУ И СУНЦУ...

Својевремено сам почео да пишем о Петровићевој и мојој песничкој младости⁶¹ и првим нашим сусретима далеке 1967. поводом патетично именованог *Митинга поезије* у Лесковцу. Тада сам обратио пажњу његовој почетничкој интимистичкој песми *Нисам знао*, коју сам касније, уз мало претеривања, детаљније анализирао, указујући на њену амбивалентну симболику. Песник није знао да његова драга постоји „као градивни елемент света, као небо, или необична тамнопута светлост...“, па њено постојање идентификује са непознаницом у свести, у мисли,⁶² у песниковом духовном доживљају. Она се за њега родила не у часу постања и доласка на свет, већ у деветнаестој, када је за лиричара постала животворна извесност.⁶³

После поменутих младалачких стихова Томислав Петровић се даље стваралачки развијао. Поред стихова, писао је књижевно-критичке и теоријске прилоге. Магистрирао је са тезом *Идеална драга у поезији српских романтичара*. Критичке текстове, приказе, чланке, рецензије, саопштења са

⁶¹ Н.Цветковић, *Приличје мисли о песничкој младости (уместо поговора)*, у књизи Томислава Петровића *Писци и књиге*, књ.3, Јагодина, 2016, стр. 110-137.

⁶² Исто, стр.121.

⁶³ Песникова вољена је имала црну косу, црњу од сваког црила. *Толико црну да ће сликари, који траже боју за своје небо, остати без тамних боја.* – Исто, стр. 122.

стручних и других скупова и конференција (*Развој астрономије код Срба*⁶⁴), Петровић је публикувао у три књиге под заједничким насловом *Писци и књиге*, који је Ели Финци употребио после 50-тих година прошлог века, приређујући за штампу четири истоимена тома Јована Скерлића, барда српске књижевно-критичке мисли.

У две песме, од којих једна носи наслов *Море*, Томислав Петровић се обраћа његовим привлачним и замамним чарима, небеском пространству, сунцу, звездама, морским дубинама и бесконачној плавети. За њега је море, као и жена, извориште скоро свих потенцијалности и динамике живљења.⁶⁵ Оно симболизује богато и сложено прелазно стање између амбивалентних ситуација, као и између апстрактно-мисаоних могућности и одређених видова стварности.⁶⁶

Песник је дошао мору да му се поклони и сагне главу у знак поштовања, као што искрени верник приступа светом месту,⁶⁷ *чист* као што је небо, на коме уметници вазда траже лепоту и надахнуће њиме подстакнуто.⁶⁸ Поклонички одан мору и небу, пун је дивљења за њихове моћи, жељан сазнања, са потребом да их ближе упозна.

„И радост и тугу оставих у планини“ – Петровић посебно издваја овај стих и тиме га формално-стилски апострофира. Он је два напред истакнута и сучељена расположења и стања духа, оставио на планини, која поетски

⁶⁴ Аутопоетичко, 26. VIII 2017: *Истражујући у Речнику САНУ (17. том, стр.701) лексиком о оностраности поводом стихова С. Ђуровић, преносим М. Егерићеву интерпретацију Винаверовог поимања песничког стваралаштва: „Песничка уметност није (...) ред у којем се иде од познатог ка непознатом и за које не постоје узруји, фантазије, полети духа, ка оностраном, васионском, безмерном...“*

Недомисли, истога дана: *Дубоко незадовољни и неостварени људи, често су склони да говоре критички о другима: замерајући како су завидљиви, пакосни, себични, јалови, - самопројектују себе, а да тога нису свесни. (Мени најближи често ми иронично приговарају: „Нико не чита твоје књиге“ , а мало шта су сами прочитали и написали). При том превиђају присуство мојих књига на међународном сајту, захваљујући томе што сам радио на Универзитету.*

⁶⁵ „Све долази из мора и све се мору враћа: то је место рођења, преображаја и поновних рађања.“ – Ж. Шевалије – А. Гербран, *Рјечник симбола*, стр. 415.

⁶⁶ Аутопоетичко, 5. IX 2017: *Као и толико пута, до ових позних година, уз Божју помоћ, стварао сам себе, користећи подарене изворне снаге и производио, списатељски обликовао понешто ново, настојећи да буде оригинално, у домену моје потенцијалности. То ми даје делатну крепкост да се остварујем и у ситним, корисним и прикладним дневно-практицистичким појединостима.*

Недомисли, истога дана: *Пада ми напамет да на крају романа **Разводојлиштво** додам избор фрагмената из више свезака које прате моју свакодневицу, што могу бити својеврсно сведочанство личне драме и породичне разлазности.*

⁶⁷ *Велики православни богословски енциклопедијски речник*, том II, Нови Сад, 2010, стр.146.

⁶⁸ Ненад Ђ. Јанковић, *Откривање васионе – Историја астрономије до XIX века*, Музеј науке и технике, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1996, стр. 19.

означава сусретиште неба и земље, и припада симболизму трансценденције.⁶⁹ Планина се, према Бидерману, „уздиже изнад свакодневне равнице човечанства и досеже н е б е с к е близине“.⁷⁰ Петровић је унеколико заокупљен визуелно-сликовном представом планине, па је и у песми *Утеха* два пута истиче. Уосталом, овај симбол је широко распрострањен, што је нашем песнику знано, јер су планине у очима старих народа безмало одувек играле важну улогу⁷¹ и као васељенско средиште.

Поводом остављања радости и туге у планини, која је својим врховима, за народе старог истока, била станиште соларних и астралних божанстава, парафразираћемо мисао Марка Твена: Туга и бол се могу позабавити и побринути саме за себе, али да би се остварила права и пуна вредност радости, потребно је имати некога с ким се она може поделити.⁷²

Ко ће ми утеху дати
Море или сунце.

– пита се Петровић у песми под насловом *Утеха*.

Он бира вековечне симболе: море, које, поред осталог, оличава неку врсту материјалног постојања, недокучиво и неизмерно, што садржи збир сваковрсних појавности; сунце, које је срце васионе, око дана и просветљење, *трансцендентан архетип светлости*.⁷³

⁶⁹ Ж. Шевалије – А. Гербран, *Рјечник симбола*, стр. 169-170.

⁷⁰ Ханс Бидерман, *Речник симбола*, Београд, 2004, стр. 306.

⁷¹ У неким древним традицијама, „планине имају намену да придржавају небо (...) кров над земљом, који нешто мора држати.“ – Н. Ђ. Јанковић, *Откривање васионе*, стр.213.

⁷² **Аутопостичко**, 6. IX 2017: *Радости и задовољства су својеврсна надопуна живота! Та стања духа и расположења се изразитије појачавају, када дубље осетимо да смо некеме драги и потребни. Гете је сматрао да „свака радост престаје са задовољством“. Колико је то тачно?*

Недомисли, истога дана: *Списатељство је за мене вазда било неки вид самостварања, преобликовања себе у неком смеру (да ли увек и у најбољем, неизвесно је?). Тек, обликовао сам, градио и дограђивао нешто што се евентуално може именовати и као д е л о, опус, на чијем довршавању треба енергичније, са пуном свеићу, радити, истрајније и доследније.*

⁷³ **Аутопостичко**, 9. IX 2017: *Успањенички страсно настојање, праћено повећим узбуђењем и немирима, да се некеме студијски помогне (М.П.), уколико остане без правовременог одзива, убрзо спласне, згасне, са приближно истим интензитетом као и када се запало у помагачку усламтелост. Помажући бољима од себе, преузимамо и бреме јачих, моћнијих, које може бити тегобније, рабијатније.*

Недомисли, истога дана: *Имам готово неодољиву потребу да у списатељским пословима увек некако безглаво журим и хитам, занемарујући постављене циљеве у вези са сређивањем и финализовањем мноштва разноразних рукописа (од збирки песама, сонета, преко књижевно-поетичких студија V, VI, путописа, дневника, до романа). Иза тога изгледа, да стоје хтења да, некако, на брзу руку, заварам све оно*

Аутор се пита: ко ће му вратити смех – жена која симболизује све лунарно и Месец, инстинктивне моћи и заштиту, или зора, која је оличење обасјања и симбол буђења.

Нашег песника растржу ситнице у свакодневици живљења и опстајања; оне нису те које му могу донети привидан смирај и утеху, зато се пита:

Ко ће ми љубав пробудити
Музика или слика.

Музика је, за Петровића, плодотворна хармонија сфера, богатство живљења и благородност; она садржи у себи проживљену стварност и приближава се песничком апсолуту. Слика је за њега својеврсна визуелна представа и подстицај. Она собом обликотворним визијама предочава поетску надстварност која треба да посведочи појавност, функционалност и утеху.

Из завршних стихова *Утехе*, слутимо да му је она охрабрење и подстрек; она му доноси извесно олакшање због неутешности прожетој неумитном пролазношћу:

Време хуји између неба и земље
Долазе јесени пролазе пролећа.

А жртва времена које нам стално бежи у недостиз, онајвећа је жртва. Док годишња доба, према једној кинеској изреци, *никада не греше*: пролеће са процвалим трешњама и јесен са хризантемама хладног сјаја.⁷⁴ Чини се, да песник има све то у виду, обликујући ове стихове, а при том и пружа прилику за асоцијативна разигравања и евентуална читавања онога што се читаоцу намеће.

што ме може спречити и на силу зауставити.

⁷⁴ **Аутопоетичко**, 11. IX 2017: *При теоријском осмишљавању журналистички површних текстова, важно је поседовати разуђен смисао за п о в е з и в а њ е сазнатог из одговарајуће поетолошке и филозофске литературе, спретност у интерпретацији и „посвајању“ додавањем прикладних и прецизнијих лексема. Важну улогу у томе има богатство језика, изграђен поетолошки вокабулар, истраживачки и прегалачки дух.*

Недомисли, истога дана: *Изгледа да врло субјективно, неоправдано и погрешно, доста високо вреднујем своје писаније, па и оне узгредне, успутне, недомисљене белешкарије, које мени самом пуно значе, из меморабилијских и других разлога, а другима сасвим мало, или нимало. И оне доиста, не морају бити нека објективна вредност по себи, упркос илузијама које се у вези са њима намећу. Безмало сваку самообману, илузију и варку, време немилосно разоткрива, разобличује и убија.*

ТОМИСЛАВ ПЕТРОВИЋ

МОРЕ

Дошао да ти се поклоним
Чист као ово твоје небо

И радост и тугу оставих у планини

Твоје ме сунце раствара као стену
Ноћу жмиркају звезде са свих страна
На ситном песку обале твоје

Твоја ме узнемирена површина
Зове у дубине у даљине бесконачно плаве
Зове у загрљај као млада жена у постељу чисту

А сећање ме враћа у дом стари
У поља увек нова, у шуме увек исте

УТЕХА

Ко ће ми утеху дати
Море или сунце

Ко ће ми смех вратити
Жена или зора

Ко ће ми мир донети
Планина или долина

Ко ће ми љубав пробудити
Музика или слика

Чекам тридесет пролећа
Као цвет зору у планини

Време хуји између неба и земље
Долазе јесени пролазе пролећа

ЈОШ СПАВА

Дубоким сном
У прастарој шуми
Испод последњег слоја лишћа
Окружена легендом
И митологијом
Недосегнута и чаробна

Ни сунце је посетило није
Ни месец миловао није
Ни кише ни ветрови
Не ремете њен мир

У тишини мрачној
У тишини вечној
Она сања свој сан

ЈЕСЕН

И ове јесени лишће пада
И ветар витла моје жеље

Облаци тмасти путују даље
Изнад ове наше долине суза

Летим из завичаја из топлог југа
На хладан суморни север
Суви мразеви дошли још нису
А овде је у срцу хладно

Своју кожу још нисам свукао
А није ни последња станица

СВЕТЛОСТ ЗЕМЉЕ У ПРОСИЈАВАЊУ

Уместо коментара за ове песме објављујемо аутопоетички запис који је пратио њихово настајање:

Поезија је израз унутрашњих духовних и животних набоја, суновратих противуречности, мисаоних сучељавања и антиномија, али и неизрецивих васељенских самоусклађивања са циљем да се домаше езотеричка поимања.

Поетска мисао је мисао животне стварности. Слово о себи у свету.

Поетска слика је слика сродности појавног са духовним обузетостима песника. Она је недоречено разабирање суштаства, животворни одсев поетске мисли, свесни или ненамерни одраз личне слике света и субјективних душевних радњи. Поетска слика стваралачки у себи сажима афективну снагу живе речи.

Поетска форма је обликовани садржај сричан у сну. У најбољим примерима она је заборављено слово абецеде, материјализација узмаха духа, правда зајармљеног језика.

Продор нових сазнања у тајне бића, ново поимање живота ослобођено смутљивих наноса и порива, смелије самоослобађање на путу ка суштаству, доприноси васпостављању одговарајућег моралног живота.

Из обновљеног моралног живота и отворенијег поимања света па и иновираног начина осећања и гледања на стварност израста нова духовна атмосфера и ситуација, нова представа стварности, разуђенија емотивност која је резултирала одговарајућом концепцијом поезије – објавом спасоносне Светлости Земље. Песма те светлости је самооткривање прошлости, сазнање проклетства садашњости и просветљене будућности. Она заумним зида куће, неразборитим – побуђује, а мудријаштвом заварава.

Нове фазе поетског стварања увек су израз извесне животне и духовне обнове која се догађа у бићу човека, света и васељене. Са годинама, вековањем, неприметно долази до новог живота страсти из које може да израсте поезија што се истовети с душом живота у васколиком бићу човека и света. С временом, стваралачки дух се „подмлађује“, сазнајно и искуствено богати, језички и фолклорно утемељује, израстајући из самосазнавања и традиционалне и модерне симболике – мисли без речи.

Унутрашња стваралачка потреба, тај свети звук, када је апсолут, својим сопством твори песника.

Када доживљај света и наталожена сазнања постану основа творачке моћи, усклађене са новим поимањем живота, тада се стваралачки обликује и дозрева поезија која отелотворује речи и чини чуда.

Песма је небески знак бездушно нарушеног, или складно успостављеног унутрашњег поретка у бићу човека и свемира обзнањеног у Слову (творачка моћ) и Речи (свети звук). Она је истовремено дух вазнесених и светлост заземљена у просветљеном и посуновраћеном животном, сазнајном, моралном и делатном реду-нереду(...) у логосу изван Врховне истине. Песма неизрециво сажима у мисао векова оно што је чини променљивом. Она је супстанција побуђеног језика и смисао победе човештва у невремену.

НИКОЛА ЦВЕТКОВИЋ

СВЕТЛОСТ ЗЕМЉЕ

I

Сунце у расколу жари припитомљену таму
Кад истина је једина светлост земље
Што никад не гасне у своме пламу
А враћање вечном праху је безумље.

Сунце у расколу не зна за покој и пепелиште
И кад се јутром рађа а с вечери гасне у трептају Дана
Вечном путнику намернику осветљава исходиште
Кад му сија празнина и боли незнана рана.

Сунце у расколу светлост је виловита,
и кад жари разоткрива будућност ватре
Прељубе пламених узвинућа пре освита
Семе небесно ништа не може да затре.

Сунце у расколу, у оку дивље јато
Живот без жара у срцу – на прагу је бездани.
Ономе ко силно жели путем се раздани
У вечној кретњи живљење је пребогато.

И СУНЦЕ БУДЕ ХАРЛЕКИН

Дан облачаст
Ни на небу ни на земљи
На просценијуму космоса
Обрубљен сунцем лакрдија
И навлачи одећу клоуна
Рукави му кусорепи
Оковратник – претесан
Звездичи у небеском фраку
Са презривим осмехом врдалама
И усидреном гримасом кикота
Превртљиво ченгија
Шаливчина
Смехом тргује
На грам и товаре комедијаши
И Сунце буде Харлекин

У рукама му фрула
Од извижданог ветрогоње

Харлекин буде Сунце
И Сунце буде Харлекин

Не осврће се ни на кога
Не скида ђавољу капу
Не жонглира
И зија испод ока
Јер свима може да окрене леђа
И вражји кезави смех

И Сунце буде Харлекин!

(1958)

И УМНИЈЕ ЈУТРО ОД ВЕЧЕРИ

Васељенска јатка живота – Сунце
Над земаљским отворене рајске двери.
Бездано је све што хита у врхунце,
И умније јутро од вечери.

Сумњаш ли у срцу, суздржи се гордо.
Охолост гасне у сенци ноћи.
Варку не прећути и кад стровали се брдо,
Омркнемо ли заблудно, дан неће доћи.

Љубав је река живота без обала.
У исту воду не можеш поново загазити.
У чељусту света много је зала
Узводни токови вазда су буровити.

Како умом разбистрити невидело?
Ка заумљу пути непознати.
Заноћи ли у сну сазвежђе весело
Зајутриће светлост што се небом јати.

СВЕТЛОСТ ЗЕМЉЕ

I

Сунце у расколу жари припитомљену таму
Кад истина је једина светлост земље
Што никад не гасне у своје пламу
А враћање вечном праху је безумље.

Сунце у расколу не зна за покој и пепелиште
И кад се јутром рађа а с вечери гасне у трептају Дана
Вечном путнику намернику осветљава исходиште
Кад му сија празнина и боли незнана рана.

Сунце у расколу светлост је виловита,
и кад жари разоткрива будућност ватре
Прељубе пламених узвинућа пре освита
Семе небесно ништа не може да затре.

Сунце у расколу, у оку дивље јато
Живот без жара у срцу – на прагу је бездани.
Ономе ко силно жели путем се раздани
У вечној кретњи живљење је пребогато.

«COSMICAL FLOWER» OF POETRY II

In several articles, the complexity of the space symbolism in the lyrical performances of some contemporary Serbian poets was examined: Bojana Kandić, Milan S. Dimitrijević, Miodrag Petrović, Nina Dimitrijević, Svetolik Stankovic, Smiljana Đurović, Tomislav Petrović, Nikola Cvetković. The accent is placed on the ambiguity of the space entities.

Key words: Astronomy in culture, Astronomy and Poetry, Cosmical motifs: symbolics